



Ministerie van Justitie

## **Beleidsplan penitentiair onderwijs**

Doelen, uitgangspunten en eindtermen van het penitentiair onderwijs.

Versie 1.2

Datum	16 augustus 2010
Status	Definitief



## Colofon

Contactpersoon	██████████
Projectnaam	Beleidsplan penitentiaal onderwijs
Ons kenmerk	
Auteurs	██████████



## Inhoud

Colofon	3
<b>1</b>	<b>Inleiding 7</b>
<b>2</b>	<b>Visie 9</b>
<b>3</b>	<b>Huidige situatie 11</b>
<b>4</b>	<b>Doelen 13</b>
<b>5</b>	<b>Uitgangspunten en randvoorwaarden onderwijsaanbod 15</b>
<b>6</b>	<b>Aanbod per doelgroep 19</b>
6.1	Doelgroep 19
6.2	Aanbod per doelgroep 20
<b>7</b>	<b>Basiseducatie 23</b>
7.1	Randvoorwaarden en uitgangspunten 23
7.2	Aanbod 23
<b>8</b>	<b>Beroepsgericht onderwijs gericht op arbeidstoeleiding 25</b>
8.1	Randvoorwaarden en uitgangspunten 25
8.2	Aanbod 26
8.2.1	Arbeidstoeleidingstraject via het UWV WERKbedrijf (landelijke uitrol 2010) 26
8.2.2	Training-on-the-job 26
8.2.3	Opleiding Arbeidsmarkt Gekwalificeerd Assistent (AKA) 26
8.2.4	Overige opleidingen en cursussen 27
<b>9</b>	<b>Zelfstudie en afstandsonderwijs 29</b>
9.1	Randvoorwaarden en uitgangspunten 29
<b>10</b>	<b>Personeel 31</b>
<b>11</b>	<b>Financiën 33</b>
<b>12</b>	<b>Implementatie en borging 35</b>
<b>Afkortingen</b>	<b>37</b>



## 1 Inleiding

Dit beleidsplan onderwijs maakt deel uit van het programma Modernisering Gevangeniswezen (MGW). Het nieuwe dagprogramma is een belangrijk onderdeel van MGW. In het nieuwe dagprogramma komt, meer dan nu het geval is, ruimte voor een individuele invulling. Het dagprogramma bestaat uit verschillende activiteiten. Zo zijn er de standaardactiviteiten: luchten, sport, recreatie, bezoek, arbeid, geestelijke verzorging, bibliotheek en persoonlijke verzorging. Naast de bestaande standaardactiviteiten wordt in het kader van Modernisering Gevangeniswezen meer specifiek geïnvesteerd op persoonsgerichte activiteiten met oog op het bevorderen van re-integratiekansen. Onderwijs maakt hiervan deel uit en zal dan ook zoveel mogelijk persoonsgericht worden aangeboden.

Dit beleidsplan richt zich op onderwijs tijdens detentie. Scholing kan in belangrijke mate ondersteunend zijn aan het terugdringen van de recidive. Het beleidsplan bevat de uitgangspunten, doelstellingen en eindtermen die gaan gelden voor onderwijs in detentie.

Binnen het Gevangeniswezen worden zes doelgroepen onderscheiden: preventieven (preventief gehechten die vooral beschikbaar moeten zijn voor de rechtsgang), kortverblijvenden (gedetineerden met een strafrestant van vier maanden of minder na vonnis in eerste aanleg), langverblijvenden (gedetineerden met een strafrestant van meer dan vier maanden na vonnis in eerste aanleg), vrouwen, vreemdelingen en bijzondere groepen. Dit plan richt zich op het onderwijs voor preventieven, kort- en langverblijvenden (waaronder vrouwen).

Voor langverblijvenden is het mogelijk om tijdens detentie basisonderwijs of een beroepsgerichte opleiding te volgen, dan wel een onderwijstraject te starten dat na detentie kan worden voortgezet. Bij preventief gehechten gaat de aandacht vooral uit naar het continueren van onderwijstrajecten die al buiten de inrichting zijn gestart. Bij kortverblijvenden geldt dit evenzo en gaat het om het starten van onderwijstrajecten die door de gedetineerden - buiten de inrichting - kunnen worden voortgezet dan wel het continueren van onderwijstrajecten die reeds buiten de inrichting zijn gestart. Daarnaast worden de mogelijkheden van het aanbieden van korte onderwijsmodules tijdens detentie gezien.

Dit document is geschreven voor de zowel de sectordirectie GW als het vestigingsmanagement en de inhoudelijk verantwoordelijken voor onderwijs in de inrichtingen. De sectordirectie GW vindt in dit beleidsplan de piketpaaltjes voor het penitentiair onderwijs. Het vestigingsmanagement krijgt een beeld van de minimumeisen die gesteld worden aan het onderwijsaanbod in de PI. Voor de inhoudelijk verantwoordelijken voor onderwijs is dit plan een leidraad voor verdere uitwerking in de praktijk.

Op basis van een inventarisatie en de inbreng van docenten, hoofden BOS en onderwijspartners zijn de beleidskaders neergelegd in dit document. Het zijn hoofdlijnen/kaders die lokaal uitgewerkt dienen te worden. Deze uitwerking wordt vastgelegd in een onderwijsplan (als onderdeel van het Plan per vestiging), dat iedere inrichting in 2010 opstelt.





## 2 Visie

De visie van MGW is ook leidend voor het penitentiaire onderwijs.<sup>1</sup> Het werken aan re-integratie door een persoonsgerichte benadering en in samenwerking met partners vormt het uitgangspunt bij de totstandkoming van dit beleidsplan onderwijs.

Dit betekent:

- 1 De gevangenispopulatie is verre van homogeen en ditzelfde geldt voor de onderwijsbehoefte van de gedetineerden. Om zoveel mogelijk tegemoet te komen aan de onderwijsbehoeften van gedetineerden zal DJI in toenemende mate een beroep doen op ketenpartners op het gebied van onderwijs. Zij zijn in staat een breed palet aan opleidingen aan te bieden. De interne docent speelt een belangrijke rol in het aanbieden van basiseducatie (zie hoofdstuk 7), daarnaast zal de docent in de toekomst een meer coördinerende en ondersteunende rol krijgen. Bij het motiveren van gedetineerden blijft de rol van de interne docent onveranderd belangrijk.
- 2 Bij het aanbieden van onderwijs aan gedetineerden wordt gekozen voor een pragmatische aanpak. Dit betekent dat gezocht wordt naar opleidingen en trainingen waardoor een gedetineerde ofwel na gevangenschap direct aan het werk kan, dan wel een nuttige dagbesteding kan verwerven. Voor het overgrote deel van de gedetineerden zal onderwijs bestaan uit basiseducatie en TeRugkeeractiviteiten.<sup>2</sup> Een kleiner deel komt op grond van verblijfsduur en capaciteit in aanmerking voor meer gerichte opleidingen. De groep gedetineerden die een beroepsgerichte opleiding zal volgen is in aantal het kleinst. De nadruk ligt niet op het voltooien van een volledige vakopleiding, eerder op het afronden van een gedeelte ervan. De intentie is wel dat de gedetineerde de opleiding na detentie afrondt. Bij voorkeur ontvangt de gedetineerde een schriftelijk bewijs van hetgeen hij tijdens detentie geleerd heeft.
- 3 Boven alles moet onderwijs een integraal onderdeel vormen van de detentieperiode van de gedetineerde. Dit betekent dat onderwijs niet losstaat van de dagelijkse gang van zaken in de inrichting.

<sup>1</sup> Zie hiervoor de visie MGW en het Strategisch Kader.

<sup>2</sup> Met de introductie van TeRugkeeractiviteiten wil GW alle doelgroepen *binnen het dagprogramma* een aanbod kunnen doen dat beter aansluit bij de problemen die veel gedetineerden hebben met betrekking tot inkomen en/of werk, huisvesting, ID-bewijs, schulden en zorgverlening. Ook wordt er een aanbod ontwikkeld dat betrekking heeft op puinruimen en schuldverwerking; een meer op resocialisatie gericht aanbod in aansluiting op het meer praktische op re-integratie ontwikkelde aanbod. Het aanbod wordt waar mogelijk verzorgd door ketenpartners, die door de PI daartoe uitgenodigd en gefaciliteerd dienen te worden. Het project heeft zowel een sterke link met het project Onderwijs als met het project Nazorg maar is tijdelijk geknipt omdat er veel ontwikkelwerk bij speelt.



### 3 Huidige situatie

Uit een inventarisatie blijkt dat het aanbod aan onderwijs in de PI's in Nederland grote onderlinge verschillen laat zien. Vanzelfsprekend hebben grote inrichtingen meer middelen om aan te wenden voor onderwijs. Echter op basis van de normfinanciering zou in iedere inrichtingen een basisaanbod van onderwijs aangeboden kunnen worden, wat nu niet het geval is. Het staat inrichtingen namelijk vrij het budget voor onderwijs aan andere doelen te besteden.

Belangrijkste constatering:

#### *Onderwijsaanbod*

In vrijwel alle inrichtingen wordt basiseducatie aangeboden, waarmee meestal (Nederlandse) taal, alfabetisering, rekenen en maatschappijleer wordt bedoeld. Ook populair is het Veiligheid, Gezondheid en Milieu Checklist Aannemers (VCA) en het computerrijbewijs (ECDL). In de huidige situatie bestaat geen indeling in doelgroepen. Het onderwijsaanbod hangt hoofdzakelijk af van de verblijfsduur. Uitgesplitst naar de nieuwe doelgroepen ziet het aanbod er als volgt uit: aan preventieven wordt basiseducatie aangeboden, kortverblijvenden krijgen basiseducatie aangeboden en in sommige inrichtingen wordt dit aangevuld met korte beroepsgerichte opleidingen. Het aanbod voor langverblijvenden is veelal hetzelfde als dat voor kortverblijvenden aangevuld met meerdere beroepsgerichte opleidingen.

Bovenstaande verdeling is niet kenmerkend voor alle inrichtingen. Tussen de verschillende PI's bestaan grote verschillen in aanbod, variërend van totaal geen onderwijs tot een heel scala aan beroepsgerichte opleidingen.

#### *Samenwerking met ROC's*

Ongeveer iets minder dan de helft van de inrichtingen heeft contacten met een of meerdere ROC's. Slechts in enkele gevallen is een samenwerkingsovereenkomst tussen de inrichting en de onderwijsinstelling gesloten. Als redenen voor het ontbreken van samenwerking met externe scholingsinstanties worden gegeven: gebrek aan belangstelling bij het vestigingsmanagement, te weinig vraag onder gedetineerden of gebrek aan faciliteiten in de inrichting. Verschillende inrichting hebben aangegeven in gesprek te zijn met een ROC.

#### *ICT en e-learning*

Niet in alle inrichtingen zijn voldoende ICT-voorzieningen aanwezig om e-learning te kunnen aanbieden. Ook het onderhoud van de wel aanwezige faciliteiten is niet altijd goed geregeld. In enkele inrichtingen kunnen gedetineerden, onder begeleiding, gebruik maken van een computer met internetaansluiting. In alle gevallen gaat het om toepassingen die onderwijsdoelinden dienen. In één inrichting heeft het onderwijspersoneel geen toegang tot internet.

#### *In de meeste inrichtingen geen onderwijsplan aanwezig*

In ongeveer de helft van de inrichtingen is een onderwijsplan aanwezig, waarin de doelstellingen en uitgangspunten voor de onderwijsafdeling zijn beschreven. Enkele keren wordt aangegeven dat het plan niet meer actueel is. In andere gevallen is gebrekkige belangstelling voor onderwijs de reden om geen onderwijsplan op te stellen.

### *Budget en formatie*

Uit de inventarisatie blijkt dat de onderwijsverantwoordelijken maar beperkt zicht hebben op de middelen die het onderwijs ter beschikking staan. Wanneer dit zicht er wel is, is vaak niet duidelijk waarop dit budget gebaseerd is.

### *ESF*

In een aantal inrichtingen wordt gebruik gemaakt van ESF-subsidie. Met deze subsidie worden re-integratietrajecten gefinancierd. De administratieve rompslomp wordt vaak als reden gegeven om geen gebruik te maken van ESF-subsidie. Ook ziet in een aantal inrichtingen het vestigingsmanagement op tegen de kosten (cofinanciering) die voortvloeien uit het gebruik van ESF-subsidie.

## 4 Doelen

De focus binnen het Gevangeniswezen op het samen met ketenpartners terugdringen van de recidive komt ook tot uiting in de doelen van het penitentiair onderwijs. De onderwijsdoelen ondersteunen het hoofddoel en lopen op in ambitie:

- 1 Activering en motivering van gedetineerden;
- 2 Vergroten van de zelfredzaamheid;
- 3 Arbeidstoeleiding.

### *1. Activering en motivering van gedetineerden*

Door gedetineerden te enthousiasmeren en kennis aan te reiken kunnen zij gemotiveerd raken om hun basisvaardigheden te verbeteren. Hiermee gaat vaak een verbetering van het zelfbeeld gepaard. In deze fase zal onderwijs hoofdzakelijk bestaan uit 'vormende' activiteiten, zoals de eerder genoemde sociale vormingsactiviteiten. Gebleken is dat gedetineerde die succesvol zijn in hun leertraject vaak ambassadeur zijn voor het onderwijs en zo anderen kunnen overhalen om gebruik te maken van de onderwijsfaciliteiten in de PI.

### *2. Vergroten van de zelfredzaamheid*

Een groot deel van gedetineerdenpopulatie loopt tegen obstakels aan in het dagelijks leven. Hierbij kan gedacht worden aan het regelen van alledaagse zaken, omgaan met geld en contact onderhouden met (overheids)instanties. Onderwijs kan bijdragen aan het vergroten van de zelfredzaamheid van een gedetineerde. Een voldoende mate van geletterdheid en gecijferdheid is hiervoor randvoorwaardelijk. Ook kunnen sociale vormingsactiviteiten bijdragen aan het vergroten van de zelfredzaamheid. Voor deelname aan gedragsinterventies in het kader van TR is een bepaald basisniveau gewenst. Onderwijs draagt bij aan het bereiken van dit niveau.

### *3. Behalen van een startkwalificatie voor de arbeidsmarkt*

Het hoogst haalbare doel van het penitentiaire onderwijs is arbeidstoeleiding. Om dit te bereiken dient in de PI ruimte te zijn voor scholings- en arbeidstrajecten. In samenwerking met ketenpartners worden gedetineerden in korte tijd klaargestoomd voor de arbeidsmarkt. Hiervoor is het nodig dat verschillende ketenpartners en ook commerciële partijen samenwerken.



## 5 Uitgangspunten en randvoorwaarden onderwijsaanbod

In dit hoofdstuk worden de algemene uitgangspunten uitgewerkt voor het onderwijsaanbod in de PI. Belangrijk hierbij is dat gestreefd wordt om zoveel mogelijk maatwerk te leveren, wat betekent dat het onderwijsaanbod zoveel mogelijk moet zijn afgestemd op de vraag/mogelijkheden van de gedetineerde. Dus meer vraaggestuurd dan aanbodgestuurd.

Tijdens detentie zijn vier vormen van onderwijs te onderscheiden:

- 1 Basiseducatie
- 2 Beroepsgerichte opleidingen gericht op arbeidstoeleiding
- 3 Zelfstudie en afstandsonderwijs
- 4 Sociale vormingsactiviteiten (Het aanbod aan sociale vormingsactiviteiten wordt uitgewerkt in een apart project)

De volgende randvoorwaarden en uitgangspunten zijn van toepassing op onderwijs dat tijdens detentie wordt aangeboden:

### *Screening*

- In het kader van de nieuwe inkomstenprocedure worden alle gedetineerden binnen tien werkdagen na binnenkomst gescreend.<sup>3</sup> In de toekomst wordt hierbij ook geïnformeerd naar de onderwijsachtergrond en het arbeidsverleden van de gedetineerde.
- Bij twijfel over de capaciteiten van de gedetineerde, moet voorafgaand aan een onderwijs traject een vorm van toetsing op niveau, motivatie en/of capaciteiten plaatsvinden. Dit om te voorkomen dat gestart wordt met een cursus of opleiding die niet aansluit op de capaciteiten en het niveau van de gedetineerde. Het testinstrument dient landelijk eenduidig te zijn en aan te sluiten bij de methode die door ketenpartners wordt gehanteerd.
- Het onderwijsaanbod sluit zoveel mogelijk aan op de mogelijkheden en voorkeur van de gedetineerden. Daarnaast wordt rekening gehouden met de duur van de detentie en vraag op de arbeidsmarkt.

### *Onderwijsplan*

- Het is van groot belang dat de docent input levert aan het Multidisciplinair Overleg (MDO). Onderwijs moet betrokken worden bij het opstellen van het detentie- en re-integratieplan. Dit is belangrijk omdat zo bijvoorbeeld kan worden voorkomen dat een gedetineerde halverwege een opleidingstraject wordt overgeplaatst of doorgefaseerd, met het gevaar dat de opleiding wordt afgebroken.
- Afspraken over onderwijs worden vastgelegd in het detentie- en re-integratieplan van de gedetineerde. In dit plan worden leerdoelen voor onderwijs vastgesteld met daaraan gekoppeld een realistisch tijdspad. Tevens worden in

<sup>3</sup> In overleg met het project Inkomsten, screening en selectie wordt onderzocht welke functionaris de screening op onderwijs uitvoert. Tevens zal een vragenlijst Onderwijs worden opgesteld die tijdens de inkomstenprocedure zal worden gehanteerd.

dit plan afspraken opgenomen over voortgangscontrole, toetsing en de rol die ketenpartners spelen.

- Opleiding moet tijdens detentie kunnen worden afgerond. Of er moeten afspraken met ketenpartners worden gemaakt over continuering na detentie. Dit vergt investering in afstemming en continuïteit.
- Het uitgangspunt is dat financiering plaatsvindt met exogene middelen. Denk hierbij aan de inzet van middelen uit het participatiefonds, WEB gelden en middelen voor inburgering. De gemeente is verantwoordelijk voor de verdeling/inzet van deze middelen en daarom de aangewezen contactpersoon voor de PI's in deze.
- Het aanbieden van modulair onderwijs is een manier om het onderwijs toegankelijker te maken. Opleidingen die in het reguliere onderwijs als totaal worden afgerond, moeten in het penitentiaire onderwijs opgedeeld worden. Door de vaak korte verblijfsduur is het namelijk meestal niet mogelijk om tijdens detentie een volledige opleiding af te ronden.
- In de huidige werkwijze is het volgen van onderwijs in grote mate vrijblijvend met als gevolg veel uitval en dus trajecten die niet worden afgerond. Dit is niet wenselijk gezien de kosten die hiermee gemoeid zijn. Daarnaast werkt het afbreken van een onderwijstraject demotiverend voor gedetineerden. Onderzocht moet worden of het mogelijk is om voorwaarden te verbinden aan het volgen van een onderwijstraject en deze op te nemen in het scholingsplan. Hierbij kan gedacht worden aan koppelen van de detentiefasering aan het afronden van een opleiding, net als arbeid ook scholingstijd te koppelen aan de uitkering voor geleverde inzet, de uitkering afhankelijk maken van het afronden van een onderwijstraject, bijdrage in de examenkosten of het terugbetalen van opleidingskosten (bij schriftelijke cursussen) bij verwijtbaar onvoldoende resultaat.

#### *Voorzieningen en ICT*

- Goed onderwijs kan niet zonder goede onderwijsfaciliteiten. Dit betekent dat, in inrichting waar dit niet op orde is, geïnvesteerd moet worden in een onderwijsruimte voorzien van computers verbonden via een netwerk. De mogelijkheden voor (beperkte) internettoegang moeten onderzocht worden.

#### *Samenwerking*

- In de praktijk wordt het importmodel al op lokaal niveau toegepast. Toch blijken de obstakels om tot goede samenwerking te komen met (onderwijs)ketenpartners voor veel PI's (te) groot. Daarom moeten afspraken gemaakt worden over samenwerking tussen onderwijsaanbieders en DJI/GW. Een eerste stap is gezet door de totstandkoming van het samenwerkingsmodel Nazorg tussen Justitie en de Nederlandse gemeenten. Hoewel dit samenwerkingsmodel niet specifiek op onderwijs is gericht, biedt het wel een aanknopingspunt voor verdere afspraken tussen DJI, gemeenten en eventueel onderwijspartners. Op basis van deze bestuurlijke dekking kunnen op lokaal directieniveau tussen PI's en onderwijsaanbieders afspraken worden gemaakt. Het is dus expliciet de taak van het vestigingsmanagement om afspraken met onderwijsketenpartners te maken. Vanzelfsprekend dient de afdeling Onderwijs hier een belangrijke rol in te spelen.
- Samenwerkingsovereenkomsten met regionale opleidingscentra zijn vereist voor het verkrijgen van de erkende diplomering op MBO-niveau. Op diverse gebieden



kunnen de ROC's ondersteuning bieden. Bijvoorbeeld in het coachen van praktijkbegeleiders, het leveren van lesmateriaal, het organiseren en/of afnemen van examens.

- Samenwerking dient vastgelegd te worden in een samenwerkingsovereenkomst, waarin wordt beschreven hoe praktische zaken als inschrijving en ondersteuning worden geregeld.
- Alle PI's moeten een overeenkomst met een of meerdere ROC's afsluiten. Ten behoeve van de uniformiteit zal een modelovereenkomst worden opgesteld en aan alle PI's ter beschikking gesteld worden.

*Plan per vestiging*

- Iedere inrichting stelt op basis de hier gepresenteerde kaders een eigen onderwijsplan op als onderdeel van het Plan per Vestiging dat in het kader van MGW moet worden opgesteld. In dit onderwijsplan wordt aangegeven hoe en op welke termijn de gewenste situatie in de inrichting wordt bereikt.



## 6 Aanbod per doelgroep

Iedere gedetineerde komt in aanmerking voor onderwijs. Echter, het type onderwijs dat wordt aangeboden hangt af van de persoon van de gedetineerde en de aard van de detentie. Daarnaast moet bij het aanbod van onderwijs aan gedetineerden altijd een afweging worden gemaakt tussen de investering (in tijd en geld) en de verwachte resultaten. De verwachte resultaten hangen vaak samen met de verblijfsduur en de aan- of afwezigheid van problemen die het leren kunnen belemmeren. Harde criteria zijn moeilijk te geven.

De hierboven genoemde afweging resulteert in het aanbod per doelgroep in het overzicht onder 6.2. Daarbij dient opgemerkt te worden dat dit algemene uitgangspunten zijn. Wanneer een gedetineerde blijkt geeft van bovengemiddelde motivatie tot het volgen van een opleidingstraject, dan rechtvaardigt dat extra inzet van de PI.

### 6.1 Doelgroep

Kenmerkend voor de gedetineerdenpopulatie is grote diversiteit aan problemen. Veel voorkomende problemen zijn:

- Laaggeletterdheid en geen of beperkte kennis van het Nederlands;
- Laag opleidingsniveau;
- Weinig of geen werkervaring;
- Problemen met huisvesting;
- Onregelmatige inkomsten en schulden;
- Problemen met aangaan en onderhouden van relaties;
- Verslaving;
- Psychische of psychiatrische problematiek;
- Ontbreken van een startkwalificatie voor de arbeidsmarkt;
- Ontbreken van motivatie;
- Slechte ervaring met (hulp)instanties.

#### *Uitgesloten van onderwijs*

In eerste instantie zijn de volgende groepen gedetineerden van onderwijs uitgesloten:

- Gedetineerden met een verblijfsduur korter dan 1 maand. Aan deze groep gedetineerden zal niet actief onderwijs worden aangeboden. Wel zal getracht worden om reeds voor detentie gestarte onderwijstrajecten te continueren.
- Gedetineerden met problematiek die het leren/functioneren (tijdelijk) in de weg staat.
- Ongemotiveerde gedetineerden.

#### *Aantallen*

De mate waarin gedetineerden in aanmerking komen voor onderwijs is in grote mate afhankelijk van de verblijfsduur. In 2008 verbleef 82 % van de gedetineerden korter dan 6 maanden in detentie; 70 % verbleef niet langer dan 3 maanden in detentie. Bijna de helft (47%) van de gedetineerden die in 2008 instroomden was korter dan één maand gedetineerd. Tijdens hun detentie vallen zij in de categorieën preventief (daaronder vallen ook de meeste latere langverblijvenden, maar dat is in dat stadium nog niet duidelijk) en/of kortverblijvend.

In de berekeningen voor het nieuwe dagprogramma is uitgegaan van 2 uur onderwijs per week voor 50% van de gedetineerden.

Totale Instroom in 2008	41.599	100 %
Verblijf < 1 maand	19.742	47%
Verblijf 1 - < 3 maand	9.600	23%
Verblijf 3 -< 6 maand	5.102	12 %
Verblijf 6 -< 1 jaar	3.753	9 %
Verblijf > 1 jaar	3.648	9 %

Populatie (peildatum 30 september 2008) 14.821 / Gemiddelde verblijfsduur 3,8 maanden

## 6.2 Aanbod per doelgroep

### *Preventief gehechten*

- Bij de screening op de leefgebieden informeert de MMD-er ook naar het onderwijs- en arbeidsverleden.
- Alleen test (niveau, competentie en/of motivatietest) wanneer langere straf waarschijnlijk is. Test wordt afgenomen door afdeling onderwijs of ketenpartner.
- Continueren van onderwijstrajecten die buiten de inrichting zijn gestart, bij voorkeur in samenwerking met ketenpartner.
- Sociale vormingsactiviteiten.
- Basiseducatie.
- Zelfstudie (financiering door gedetineerde)

### *Kortverblijvenden*

- Bij de screening op de leefgebieden informeert de MMD-er ook naar het onderwijs- en arbeidsverleden.
- Test (niveau, competentie en/of motivatie). Test wordt afgenomen door afdeling onderwijs of ketenpartner.
- Continueren van onderwijstrajecten die buiten de inrichting zijn gestart, bij voorkeur in samenwerking met ketenpartner.
- Sociale vormingsactiviteiten.
- Zelfstudie (financiering door gedetineerde of in overleg en onder voorwaarden door PI)
- Starten van onderwijstrajecten die buiten de inrichting kunnen worden voortgezet, bij voorkeur in samenwerking met ketenpartner.
- Korte onderwijsmodules.
- Basiseducatie.
- Arbeidstoeleidingstraject alleen wanneer afspraken met ketenpartners zijn gemaakt over continuering na detentie.
- Alfabetisering.

### *Langverblijvenden*

- Bij de screening op de leefgebieden informeert de MMD-er ook naar het onderwijs- en arbeidsverleden.
- Test (niveau, competentie en/of motivatie). Test wordt afgenomen door afdeling onderwijs of ketenpartner.
- Continueren van onderwijstrajecten die buiten de inrichting zijn gestart.
- Sociale vormingsactiviteiten.
- Zelfstudie (financiering door gedetineerde of in overleg en onder voorwaarden door PI)
- Starten van onderwijstrajecten die buiten de inrichting kunnen worden voortgezet, bij voorkeur in samenwerking met ketenpartner.
- Korte onderwijsmodules.

- Basiseducatie.
- Arbeidstoeleidingstraject dat tijdens detentie kan worden afgerond. Indien dat niet mogelijk is alleen wanneer afspraken met ketenpartners zijn gemaakt over continuering na detentie.
- Onderwijs op basis van de RISc. Dan wel gebleken motivatie/inzet en realistisch onderwijsplan.
- Alfabetisering.

In bijlage I is een schema opgenomen met het onderwijsaanbod per doelgroep.



## 7 Basiseducatie

In iedere inrichting moet een minimaal pakket aan basiseducatie aangeboden worden.

### 7.1 Randvoorwaarden en uitgangspunten

De volgende randvoorwaarden en uitgangspunten zijn van toepassing op het aanbieden van basiseducatie tijdens detentie:

- Dit aanbod kan verzorgd worden door interne docenten. In dat geval wordt de lesmethode en het cursusmateriaal door de docent van de inrichting bepaald.
- Het aanbod kan (deels) ook verzorgd worden door ketenpartners. In dat geval wordt de lesmethode en cursusmateriaal door de aanbieder bepaald.
- Ook zijn samenwerkingsverbanden tussen de interne docent en de externe onderwijsinstantie denkbaar. In de praktijk komt het regelmatig voor dat de interne docent de theorie doceert en de externe partij het examen verzorgt.

### 7.2 Aanbod

Het volgende pakket aan Basiseducatie moet in **iedere** PI aangeboden kunnen worden:

- Alfabetiseringsonderwijs;
- Rekenen;
- Nederlandse taal, (lees-, luister-, spreek- en schrijfvaardigheid);
- Engels;
- Veiligheid, gezondheid en milieu Checklist Aannemers (VCA)
- Computervaardigheden (typen, tekstverwerking, spreadsheet, e-mailen en internet), Europees Computer Rijbewijs (ECDL);

#### *Inburgering*

In een 2010 wordt onderzocht of en hoe inburgeringscursussen kunnen worden aangeboden tijdens detentie. DJI treedt hierover in contact met gemeenten.





## 8 Beroepsgericht onderwijs gericht op arbeidstoeleiding

Waar mogelijk moeten gedetineerden via een arbeidstoeleidingstraject naar werk worden begeleid. Hiertoe bestaan in de PI verschillende mogelijkheden, die hieronder worden uitgewerkt.

Arbeidstoeleidingstrajecten vinden bij voorkeur plaats via het UWV WERKbedrijf. De landelijke uitrol van de samenwerking tussen DJI en het UWV WERKbedrijf staat gepland voor 2010.

Vooruitlopende en naast de landelijk uitrol van de samenwerking met het UWV WERKbedrijf bestaan binnen de PI de volgende onderwijsmogelijkheden die bijdragen tot het verkrijgen van (betaalde) arbeid:

- Training-on-the-job. Leren van en tijdens de arbeid.
- Opleiding Arbeidsmarktgekwalificeerde Assistent (AKA)
- Overige opleidingen/cursussen

### 8.1 Randvoorwaarden en uitgangspunten

- Landkaart maken met overzicht van leerwerkmogelijkheden in PI's. Het inrichten van een volledig nieuw productiebedrijf is kostbaar en behoort niet in iedere inrichting tot de mogelijkheden.
- Afhankelijk van de landkaart wordt bepaald welke opleidingen voor accreditatie door kenniscentra in aanmerking komen.
- Dit heeft wel tot gevolg dat de keuze voor een bepaalde opleiding in overleg met de gedetineerde betekent dat een gedetineerde daar ook wordt geplaatst, ook wanneer dit misschien in strijd is met het principe van het regionaal plaatsen van gedetineerden.
- Afstemming op centraal niveau is nodig om te bewerkstelligen dat het onderwijsaanbod voldoende divers is.
- Dit aanbod kan verzorgd worden door interne docenten. In dat geval wordt de lesmethode en het cursusmateriaal door de docent van de inrichting bepaald.
- Het aanbod kan (deels) ook verzorgd worden door ketenpartners. In dat geval wordt de lesmethode en cursusmateriaal door de aanbieder bepaald.
- Voor gedetineerden is het belangrijk, met het oog op het vinden van werk, dat zij kunnen aantonen over welke diploma's, certificaten en ervaring zij beschikken. Daartoe wordt voor iedere gedetineerde met een onderwijsplan een portfolio gemaakt. Samen met ketenpartners moet gezocht worden naar een geschikte vorm voor het portfolio.
- Vakopleiding worden alleen gestart wanneer deze tijdens detentie kunnen worden afgerond of wanneer afspraken met ketenpartners zijn gemaakt over continuering na detentie.
- Het uitgangspunt is dat financiering in toenemende plaats vindt met exogene middelen. De beroepsgerichte opleidingen worden daarom, i.v.m. de externe financiering, bij voorkeur aangeboden door een ROC of andere

scholingsinstantie. Waar dit niet mogelijk blijkt worden de beroepsgerichte opleidingen gefinancierd uit het eigen DJI budget. De gemeente speelt een centrale rol in de financiering van het volwassenenonderwijs.

- Er moeten op landelijk niveau afspraken gemaakt worden om te komen tot een eenduidige samenwerking met onderwijs ketenpartners. De samenwerkingsovereenkomst tussen de VNG en DJI is hiertoe een eerste stap.
- Samenwerkingsovereenkomsten met regionale opleidingscentra zijn vereist voor het verkrijgen van de erkende diplomering op MBO-niveau. De ROC's kunnen ook ondersteuning bieden bij bijvoorbeeld het opleiden van praktijkbegeleiders, het leveren van lesmateriaal en het afnemen van examens.
- Samenwerking dient vastgelegd te worden in een samenwerkingsovereenkomst, waarin wordt beschreven hoe praktische zaken als inschrijving en ondersteuning worden geregeld.
- Alle PI's moeten een overeenkomst met een of meerdere ROC's afsluiten. Ten behoeve van de uniformiteit zal een modelovereenkomst worden opgesteld en aan alle PI's ter beschikking gesteld worden.

## **8.2 Aanbod**

### *8.2.1 Arbeidstoelidingstraject via het UWV WERKbedrijf (landelijke uitrol 2010)*

In 2010 wordt de werkwijze zoals beproefd in de pilot in Lelystad landelijk uitgerold. Een beschrijving van deze werkwijze is te vinden in het Plan van Aanpak Landelijke invoering traject Werk en Scholing Gedetineerden.

De details van het samenwerkingsverband tussen VNG, DJI en het UWV WERKbedrijf zijn terug te lezen in het Plan van aanpak 'Traject werk en scholing (ex-) gedetineerden'.

Het voortouw bij dit traject ligt bij Nazorg. In een later stadium zal een model ontwikkeld worden waarin de rollen van Onderwijs en Arbeid duidelijk worden.

### *8.2.2 Training-on-the-job*

Tijdens de arbeid in de PI kunnen gedetineerden vaardigheden aanleren die nodig zijn om te werken in een bepaald bedrijf of branche. In overleg met lokale productiebedrijven en de afdeling arbeid moet gekeken naar de mogelijkheden. Randvoorwaarden hierbij zijn:

- Er moeten lokaal afspraken gemaakt worden met productiebedrijven over aanbieden van arbeid.
- Aangezien er sprake is van duaal leren is zowel praktijkonderwijs alsook praktijkervaring (productiearbeid) vereist. Werkmeesters kunnen ingezet worden voor de begeleiding in de praktijk. Wanneer sprake is van onderwijs in arbeidstijd moeten hierover afspraken gemaakt worden in het MDO.

### *8.2.3 Opleiding Arbeidsmarkt Gekwalificeerd Assistent (AKA)*

AKA is een competentiegerichte opleiding voor mensen die graag in de praktijk werken en nog geen startkwalificatie hebben. AKA kan gevolgd worden in vier richtingen: Zorg & Welzijn, Techniek, Horeca & Toerisme en Economie & Handel.

- Per vestiging moet geïnventariseerd worden welke AKA-opleidingen kunnen worden aangeboden.
- Gezien de duur en de kosten van deze opleiding dient per gedetineerde te worden afgewogen of dit type opleiding de meest effectieve wijze is tot het verkrijgen van (betaalde) arbeid.
- Diplomerings van de AKA-opleiding vindt plaats door een ROC. De vestiging maakt hierover afspraken met één of meerdere ROC's.
- Uitgangspunt bij het aanbieden van AKA-opleidingen is dat wordt voldaan aan een ureninvestering van 16 uur per week. Dit heeft tot gevolg dat AKA-opleidingen voorrang krijgen op reguliere arbeid.
- Accreditering van werkplaats door kenniscentra is nodig

#### 8.2.4 Overige opleidingen en cursussen

Een klein gedeelte van de gedetineerdenpopulatie komt gezien het opleidingsniveau en verblijfsduur in aanmerking voor een volledige MBO-opleiding op niveau 2, 3 of 4. Uitgangspunten bij het aanbieden van opleidingen op dit niveau zijn:

- Naast het vakinhoudelijke onderwijstraject worden aanvullende modules aangeboden zoals: sollicitatietraining, werkvaardigheden en VCA.
- MBO-opleidingen worden verzorgd in samenwerking met een ROC.



## 9 Zelfstudie en afstandsonderwijs

Gedetineerden dienen zoveel mogelijk gebruik te maken van het onderwijsaanbod binnen de PI. Voor een selecte groep gedetineerden is het standaardaanbod binnen de PI niet toereikend. Verder kan het zijn dat het aanbod via het ROC in verband met duur van de detentie niet wenselijk is. Korter modulair beroepsgerichte opleidingen zijn dan via afstandsonderwijs mogelijk. Gedetineerden die bijvoorbeeld een HBO of WO studie willen volgen, zijn veelal aangewezen op schriftelijk (afstands) onderwijs. Voor deze gedetineerden moet de mogelijkheid (blijven) bestaan om een, door DJI gefinancierde, schriftelijke studie te volgen.

### 9.1 Randvoorwaarden en uitgangspunten

- Een nieuwe circulaire moet worden opgesteld waarin de regels omtrent het volgen van schriftelijke studies worden uitgewerkt.
- Waar mogelijk faciliteert de PI het voortzetten van opleidingen die voorafgaand aan de detentie zijn gestart.
- Dit aanbod kan verzorgd worden door interne docenten. In dat geval worden de lesmethode en het cursusmateriaal door de docent van de inrichting bepaald.
- Het aanbod kan (deels) ook verzorgd worden door ketenpartners. In dat geval wordt de lesmethode en cursusmateriaal door de aanbieder bepaald.
- Er moet een modelcontract komen dat overal gebruikt kan worden als er sprake is van bovengenoemd onderwijs.



## 10 Personeel

De voorstellen in dit onderwijsplan kunnen niet worden uitgevoerd zonder dat daarvoor voldoende personeel aanwezig is in de inrichting. Hieronder worden de uitgangspunten en randvoorwaarden voor het bij onderwijs betrokken personeel uiteengezet.

- Docenten dienen in de gelegenheid gesteld te worden om hun vakkennis op peil te houden en op de hoogte te blijven van nieuwe ontwikkelingen op onderwijsgebied. In veel gevallen kunnen docenten hiervoor bij het ROC terecht.
- Naast inhoudelijke vakkennis is het uiteraard noodzakelijk dat de docenten de benodigde penitentiaire kennis tot zich nemen en met name over leer- en gedragsstoornissen, maar bijvoorbeeld ook over de effecten van middelen gebruik
- Voor de vakopleidingen is het wenselijk dat de werkmeesters in de PI worden opgeleid tot praktijkopleiders. Dit maakt het mogelijk dat in arbeidstijd opleidingen kunnen worden gevolgd. Een bijkomend voordeel is dat op deze wijze wordt geïnvesteerd in personeel, wat op den duur de arbeidsmobiliteit ten goede komt. Zowel kenniscentra als ROC's bieden trainingen aan om werkmeesters om te scholen tot praktijkopleiders.
- De inzet van vrijwilligers is het onderzoeken waard. Hierbij moet voornamelijk gedacht worden aan het ondersteunen van docenten bij het voorbereiden van lessen en het assisteren tijdens lessen. Belangrijk is dat aan de inzet van vrijwilligers duidelijke voorwaarden worden verbonden, zoals goede begeleiding, noodzakelijke opleidingen en het naleven van de veiligheidsvoorschriften. Aansluiting bij het nog te ontwikkelen GW-brede vrijwilligersbeleid ligt voor de hand.
- Stagiairs kunnen, mits goed begeleid, een belangrijke bijdrage leveren aan het lesprogramma. Daarnaast kan dit de relatie met andere onderwijsinstellingen intensiveren, dit is één manier waarop informatie over recente ontwikkelingen binnen het onderwijsveld buiten justitie naar binnen komt. Uitgangspunt moet dan ook zijn dat iedere onderwijsafdeling altijd een of meerdere stagiairs inzet. Wanneer stagiairs afkomstig zijn van een ROC snijdt het mes aan twee kanten.
- Kennisdeling kan bijdragen aan de doelstelling om meer uniformiteit in aanbod en methodiek te bereiken. Een digitaal platform voor kennisuitwisseling voor docenten is essentieel.
- Doordat het onderwijs in de PI in toenemende mate door ketenpartners wordt aangeboden, verandert de rol van de interne docent. Veel meer dan nu het geval is zal de interne docent, bij het beroepsgerichte onderwijsaanbod, een begeleidende rol krijgen. Wat betreft het aanbod van de basiseducatie zal de rol van de docent op korte termijn niet significant wijzigen.
- De taak van het hoofd BOS, of het afdelingshoofd verantwoordelijk voor onderwijs, verandert eveneens door de rol die ketenpartners gaan spelen bij het aanbieden van onderwijs in de PI. Het hoofd BOS speelt in de toekomst een belangrijke rol in het leggen en onderhouden van contacten met

(onderwijs)ketenpartners. Intern richt het hoofd BOS zich op het, op hoofdlijnen, coördineren van de werkzaamheden van externe scholingsinstanties binnen de inrichting.



## 11 Financiën

### *Norm HvB/gevangenis*

Momenteel is de personele norm voor onderwijs in het HvB twee keer zo hoog als in de gevangenis. Aangezien in het HvB veel minder onderwijsactiviteiten plaatsvinden, dient deze norm omgedraaid te worden (streefdatum: september 2010). Hierdoor komt meer personeel beschikbaar voor onderwijs aan gedetineerden in de gevangenis. Alvorens tot deze wijziging over te gaan, moeten de personele consequenties inzichtelijk gemaakt worden. Verder kan bekeken worden of de norm die destijds is gesteld nog voldoet aan de huidige taken van de docenten.

### *Besteding normbedrag onderwijs*

Het staat het vestigingsmanagement vrij om te bepalen hoeveel geld aan onderwijs wordt besteed. In veel gevallen betekent dit dat slechts weinig of soms helemaal niet in onderwijs geïnvesteerd wordt. Het vestigingsmanagement moet daarom worden gestimuleerd om in ieder geval de minimale normbedragen (uitgedrukt in Fte aan onderwijzers) voor onderwijs daadwerkelijk aan het onderwijs te besteden. Hierdoor is een minimaal budget voor onderwijs gegarandeerd. Voor materialen en opleidingskosten moet een post worden opgenomen op de begroting.

### *Europees Sociaal Fonds*

Tot 2013 is geld voor re-integratietrajecten voor gedetineerden beschikbaar vanuit het Europees Sociaal Fonds (ESF). Het doel van deze subsidie is om gedetineerden voor te bereiden op een functie op de arbeidsmarkt, dan wel het doen behalen van een startkwalificatie. Aan de subsidieverstrekking is een aantal voorwaarden verbonden:

- Er moet sprake zijn van individuele trajectbegeleiding tijdens het project.
- Het project heeft een duur van maximaal twaalf maanden.
- Het project wordt niet ook nog gefinancierd uit andere EU-middelen.

In dertien inrichtingen wordt gebruik gemaakt van deze subsidie. Bij inrichtingen die geen gebruik maken van ESF-subsidie bestaat veelal de indruk dat dit veel administratieve rompslomp met zich meebrengt. Dit beeld is vaker het gevolg van onbekendheid met de materie dan van eigen ervaringen uit het verleden.

Bredere inzet van ESF-middelen is gewenst, omdat het een welkome aanvulling op het onderwijsbudget vormt. De volgende acties kunnen eraan bijdragen om PI's ertoe te bewegen ook ESF-projecten te starten:

- Beschikbaarstellen van diverse formats aan inrichtingen.
- Ondersteuning bij het opzetten van een ESF-administratie vanuit PI's met ervaring op dit gebied.
- Voorlichting vanuit het hoofdkantoor DJI, ESF bureau Noord over ESF.

Financiering van arbeidstoeleidingstrajecten kan gedeeltelijk plaatsvinden door middel van ESF-subsidie. Daar waar mogelijk dient een ESF projectadministratie ingericht te worden. Wanneer een inrichting geen gebruik maakt van ESF-subsidie dient dit te worden toegelicht in het onderwijsgedeelte van het Plan per vestiging.



## 12 Implementatie en borging

Implementatie van de nieuwe werkwijze dient door de inrichting zelf te worden vormgegeven. Hiertoe moet een onderwijsparagraaf in het 'plan per vestiging' worden opgenomen. Hierin wordt door de inrichting beschreven op welke wijze invulling wordt gegeven aan de eindtermen en uitgangspunten uit dit beleidsplan. Implementatie geschiedt in twee fasen. Op korte termijn wordt gewerkt het interne onderwijsaanbod waar nodig te op peil te brengen, maar voornamelijk landelijk uniform te krijgen. De tweede fase omvat het gefaseerd groeien naar de situatie waarin daarnaast ketenpartners een prominenter rol spelen in het penitentiair onderwijs. Onderstaande fasering is niet van toepassing op iedere inrichting, omdat de uitgangssituatie niet overal gelijk is.

### *Fase I: Basis op orde (september 2010- april 2011)*

- *Personeel.* Op sterkte volgens normfinanciering.
- *Financiën.* Verantwoorden onderwijsbudget.
- *Basiseducatie.* Aanbieden basispakket basiseducatie.
- *Multidisciplinair Overleg.* Deelname (evt. schriftelijk) van onderwijs aan MDO is structureel geregeld.
- *Ketenpartners.* Leggen van contacten met (onderwijs)ketenpartners.
- *Landelijk onderwijsoverleg.* Instellen overleg door beleidsmedewerker hoofdkantoor.
- *Beroepsgerichte educatie.* Starten met AKA-opleidingen.
- *Sociale vormingsactiviteiten.* Ontwikkeling basispakket sociale vormingsactiviteiten.

### *Fase II: Blik naar buiten (april 2011-eind 2011)*

- *Arbeidstoeleiding.* Aansluiten bij arbeidstoeleidingstraject UWV WERKbedrijf.
- *Ketenpartners.* Contacten met ketenpartners intensiveren en formaliseren.
- *Persoonsgerichte benadering.* Onderwijsaanbod zoveel mogelijk afstemmen op de vraag en mogelijkheden van de gedetineerde.
- *Beroepsgerichte educatie.* Aanbieden diverse AKA-opleidingen.
- *Sociale vormingsactiviteiten.* Aanbod in toenemende mate laten verzorgen door ketenpartners.
- *ICT.* Computers gekoppeld aan netwerk aanwezig in de inrichting.

Een uitgebreid overzicht met acties en het daaraan gekoppelde tijdspad is terug te vinden in bijlage II.

### *Toezicht op uitvoering*

De voortgang van de onderwijsvernieuwingen moet periodiek gecontroleerd, geëvalueerd en bijgestuurd worden. Hiervoor is een overleg nodig waarin naast medewerkers van de onderwijsafdelingen ook directieleden deelnemen. In het overleg moeten deelnemers uit alle regio's vertegenwoordigd zijn.

- Instellen landelijke onderwijsoverleg.



## Afkortingen

AKA	Arbeidsmarkt gekwalificeerde Assistent
BBI	Beperkt Beveiligde Inrichting
DJI	Dienst Justitiële Inrichtingen
ECDL	European Computer Driving Licence
ESF	Europees Sociaal Fonds
HvB	Huis van Bewaring
MBO	Middelbaar Beroepsonderwijs
MDO	Multidisciplinair Overleg
MGW	Modernisering Gevangeniswezen
MMD	Medewerker Maatschappelijke Dienstverlening
Pbw	Penitentiaire beginselenwet
PI	Penitentiaire Inrichting
RISc	Risico Inschattingschalen
ROC	Regionaal Opleidingen Centrum
TR	Programma Terugdringen Recidive
VCA	Veiligheid, gezondheid en milieu Checklist Aannemers
VI	Voorwaardelijke Invrijheidstelling
ZBBI	Zeer Beperkt Beveiligde Inrichting